

Щоденник учасників третього конкурсу молодіжного історичного проекту
«Радянське минуле (пере)осмислення історії».

Тема проекту: **«Наша зброя-партизанська листівка».**

Учасники проекту –учні Борщівського ЗЗСО І-ІІІ ст. ім. Я. П. Горошка
Кременецького району, Тернопільської області, Борсуківської ТГ

Козлова Анастасія,
Маковецька Альона,
Кирея Олеся,
Негода Іван,
Попсуйко Ганна,
Карпюк Надія,
Оксенюк Марія.

Науковий керівник: вчитель історії та
суспільствознавчих дисциплін: Волянюк Лілія Михайлівна

Мета проекту:

- ✓ об'єктивно синхронізувати рух опору ОУН-УПА та сучасних партизан в окупованих російськими військами українських містах, крізь призму пропагандистських листівок; ознайомитись з опозиційною діяльністю жінок -пропагандисток в історії нашого краю у період 40-х років ХХ століття, як одну з сторінок маловідомої та недостатньо дослідженої історії національно-визвольної боротьби на Тернопіллі; з'ясувати вплив комуністичної ідеології на життя радянських людей та переосмислення цінностей тоді та сьогодні; ознайомитись з діяльністю підпільних пропагандистських друкарень УПА на теренах нашого краю, здійснити спробу аматорської історичної реконструкції написання та розповсюдження опозиційних пропагандистських листівок проти советського окупанта кінця 40-х років ХХ століття та російського окупанта з початку повномасштабної війни на основі інтерв'ю та спогадів учасників та членів їх родин та аналізу джерельної бази;
- ✓ розвивати вміння проводити та аналізувати інтерв'ю, систематизувати, узагальнювати та презентувати зібрані матеріали; навички написання тематичних сценаріїв, проведення опитування, планування та організацію історичної реконструкції; вміння акторської гри, щодо усвідомлення та передачу цінностей підрастаючого покоління кінця 40-х років ХХ століття та сучасних учасників руху опору на окупованих територіях, крізь призму та аматорської екранізації, монтаж фільму та створення інформаційного продукту- плакату/постера на платформі Figma <https://drive.google.com/file/d/1emuRuO1Cf7VMhH2npqrh9xCfuYcpVTGh/view?usp=sharing>;
- ✓ виховання національної свідомості, переосмислення та виокремлення цінностей підлітків під час воєнного стану, почуття нескореності окупаційній владі; належності до рідної землі, народу, шанобливого ставлення до його історичного минулого, здатності зберігати свою національну ідентичність, сучасні цінності та життєві пріоритети, пишатися приналежністю до руху опору українського народу; сприяння

відчуттю духовної єдності поколінь, визнанню спільної культурної спадщини; включення учнівської молоді в активну науково-краєзнавчу дослідницьку та аналітично-синхронізовану роботу .

Завдання:

- ✓ Дослідити процес написання розповсюдження пропагандистських листівок руху опору в кінці 40-х рив ХХ століття на території нашого краю і синхронізувати з сучасним партизанським опором окупованих російськими військами містах та селах України, аналізуючи інтерв'ю, спогади очевидців та сучасників Руху опору, крізь призму організації, написання та розповсюдження пропагандистських партизанських листівок;
- ✓ З'ясувати вплив комуністичної ідеології на життя радянських людей та вплив російської пропаганди на окупованих росією територіях України, крізь призму інтерв'ю та спогадів учасників подій;
- ✓ Провести інтерв'ю, систематизувати та узагальнити зібрані матеріали у два аматорські фільми;
- ✓ Ознайомитись з подіями, згаданого періоду, на основі інтерв'ю, спогадів учасників та членів їх родин, експозиції музею та аналізу джерельної бази;
- ✓ Створити сценарії для аматорської екранізації та історичної реконструкції 2 історичних фільмів «Створення та розповсюдження листівок УПА» і «Партизанські листівки окупованого Херсона, Маріуполя та Мелітополя та залучення до руху опору підлітків».

Виконавці конкурсної роботи:

Керівник - Волянюк Лілія Михайлівна, вчитель історії Борщівського ЗЗСО І-ІІІ ст. ім. Я. П. Горошка.

Ініціативна група - учасники патріотичного клубу «Пошук» - учні 8-9 класів.

Інтерв'юери: Козлова Анастасія, Маковецька Альона, Кирея Олеся 9 клас; Попсуйко Ганна, Негода Іван 8 клас.

Аналітики мультимедіа та кінематографу: Кирея Олеся 9 клас, Карп'юк Надія, Оксенюк Марія 8 клас;

Сценаристи та актори історичної реконструкції: Козлова Анастасія, Маковецька Альона 9 клас; Попсуйко Ганна, Негода Іван 8 клас.

Оператори, монтаж аматорської екранізації проведення опитування "Цінності учнів Борщівського ЗЗСО І-ІІІ ступенів ім.Я.П.Горошка під час повномасштабної війни" та створення презентаційного продукту (банера): Карп'юк Надія, Оксенюк Марія 8 клас, Кирея Олеся 9 клас;

Об'єкт даного дослідження організація та розповсюдження пропагандистських листівок нескореності українців тоталітаризму в контексті боротьби пропагандистів УПА нашого краю (Тернопілля) у кінці 40-х років ХХ століття та організації Руху Опору проти рашистського окупаційного режиму в ході повномасштабної війни свідомої молоді.

Предмет проєкту – синхронізація партизанських листівок Руху опору кінця 40-х років та 2022-23 років, крізь призму історичної реконструкції та організацію аматорської екранізації.

Наукова новизна одержаних результатів. Пошукове дослідження є першою спробою аналізу, комплексного дослідження пропагандистських форм боротьби УПА в кінці 40-х років ХХ століття на території Лановеччини, Тернопільської області, на основі архівних джерел Державного архіву Тернопільської області і матеріалів фондів краєзнавчого музею та спогадів рідних і очевидців та партизанської боротьби на окупованих росією територіях Херсонщини, Мелітопольщини та міста Маріуполь на основі свідчень ВПО та інтерв'ю з очевидцями.

Практичне значення. Пошукове дослідження може бути використане вчителями та музейними працівниками на уроках історії України, всесвітньої історії, для підготовки позакласних виховних заходів та тематичних екскурсій у навчально-виховній роботі школи.

Матеріали плануємо популяризувати через презентаційний інформаційний продукт- плакату/постера і друк систематизованих матеріалів молодіжного історичного проєкту у періодичних виданнях - районних та обласних газетах, сторінках соціальних мереж з метою популяризації досліджень про нескореність українців проти російських окупантів, що сприяє патріотичному вихованню підростаючого покоління та переосмисленні цінностей підростаючого покоління під час повномасштабного вторгнення.

Актуальність теми проєкту.

Ця тема є актуальною, оскільки на сьогодні немає загального комплексного дослідження руху опору, **крізь призму пропагандистських листівок**, а лише окремі статті та спогади очевидців. У зв'язку з новими підходами до історії необхідно переглянути і джерельну базу, серед якої значне місце займають архівні матеріали провінційних музеїв, спогади очевидців та родичів, які розкривають загальний контекст подій української історії середини ХХ століття на території Волині та на теперішніх визволених територія Херсонщини та ще окупованої Мелітопольщини та інших, адже українці сьогодні б'ються за свою землю, визволяючи її від окупанта, а росіяни і тоді, і тепер є окупантами.

Наша історична реконструкція містить спробу допомогти у виконанні актуального завдання: об'єктивно оцінити героїзм наших земляків, які боролися за незалежність України та не боялись у підпільних друкарнях друкувати листівки опору. Серед організаторів такої пропаганди нескореності були дівчата, імена яких ми встановили під час роботи з інтерв'юерами. На прикладі коротких біографічних даних ми намагатимемось показати непереборне бажання та патріотизм наших земляків у національно-визвольній боротьбі за територіальну цілісність та незалежність України тоді і зараз, щоб довести, що їх пропагандистська діяльність, крізь призму партизанських листівок пов'язані з боротьбою та утвердженням української державності.

З чого ми розпочали роботу над проєктом?

Під час розмови з Ніною-ВПО, яка презентує партизанську листівку однокласникам

У нашій школі ми радо зустрічаємо людей, які відчули всі жахи війни на окупованих росією територіях. Одного дня ученицею нашого закладу освіти стала дівчина із Херсона. Вона розповіла про своє життя під обстрілами і нелегку дорогу на спокійніші території. А нас зацікавило ось що: переселенка привезла із собою листівку, як пам'ять про рідне місто. Вона розповіла, що разом із своїми друзями робила зібрання і створювала пропагандистські листівки проти окупаційної влади, а також задля підняття бойового духу. Ці свідчення ВПО і послужили мотиваційним меседжем участі в конкурсі та створенні молодіжного

історичного проєкту: «Наша зброя-партизанська листівка».

Історична реконструкція: «Друкування пропагандистських листівок учасниками ОУН-УПА»

Робота розпочалася з того, що ми подружилися з ученицею нашого закладу освіти, яка приїхала до нас з окупованого Херсона. У спілкуванні з дівчинкою, ми дізналися про нескорену боротьбу херсонців та інших окупованих міст у боротьбі з російськими окупантами. Не побувавши у сонячному Херсоні ми багато дізналися про це місто з розповідей нашої однокласниці Ніни (*вигадане ім'я, бо учениця наголосила, щоб справжнього ім'я не вживати в роботі*). Було боляче й гірко, коли московські загарбники 1 березня 2022 року окупували Херсон.

Що тільки не витворяли ординці: били, катували, викрадали проукраїнських активістів змушували українців «поклонятися руському міру». Не став на коліна Херсон, не здався. Відразу ж загорівся факел Руху опору. Вся Україна гордилася,

надихалася, підтримувала їх героїчну відвагу, спротив, називаючи місто партизанським загonom. А після визволення воїнами ЗСУ Херсон отримав звання місто-герой.

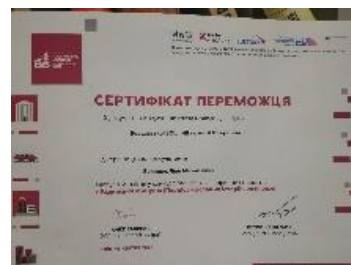
Після цих розповідей та власне участі молоді – учнів, підлітків в розклеюванні партизанських

Науковий керівник та учні в ролі акторів аматорської екранізації з повстанськими листівками

листівок ми і вирішили зняти аматорську екранізацію, крізь призму історичної реконструкції. Ми виокремили та проаналізували головні цінності партизан на окупованих територіях - це «Бути вільною людиною», «Бути активним громадянином з чіткою громадянською позицією-вигнати окупанта з рідного краю, і української землі в цілому», «Бути нескореним лідером», «Мислити аналітично, синхронізуючи з мисленням та історичними уроками УПА», «Взяти на озброєння непоборне, незгасиме полум'яне слово через листівки опору», та усвідомили, що **«Наша зброя-партизанська листівка»**.

Та все ж в рамках проекту 1 кроком була Історія. Сліди радянської пропаганди у моєму доквіллі. Власне мотивом для обрання інтерв'юера була наша попередня участь та перемога у двох попередніх конкурсах Радянського минулого та (пере)осмислення історії.

Наші два попередні проекти були переможцями, тож виходячи з них, ми обрали для переосмислення у цьогорічному конкурсі тематику пропагандистських листівок, та попередньо обумовлених цінностей українців під час війни: мати свободу, бути вільною людиною, бути активним громадянином з чіткою громадянською позицією-вигнати окупанта з рідного краю, і української землі в цілому, бути нескореним лідером, мислити аналітично, синхронізуючи з мисленням та історичними уроками УПА, взяти на озброєння непоборне, незгасиме полум'яне слово через листівки опору. **«Наша зброя-листівок» з метою синхронізації боротьби тоді в лавах УПА, і сьогоднішніх партизан окупованих росією міст.** Одночасно виникла ідея зняти 2 історичні фільми – історичної реконструкції та написання сценаріїв для аматорської екранізації. Та нам не вистачало роботи з джерельною базою, тож ми намагалися знайти цікавих краєзнавчинь для інтерв'ю.

1 Інтерв'ю з Дмитрашук
Ярославою Григорівною.

Наше перше інтерв'ю із Ярославою Григорівною Дмитрашук - у минулому вчитель і заступник директора в навчально-виховної роботи, нашого закладу освіти (Додаток 1) Покликання на відео 1 на ютуб-каналі: https://youtu.be/7Klk7BLzj_ відео 2 : <https://youtu.be/ER6cthclRhw> відео 3 на ютуб-каналі <https://youtu.be/kPbFdQSTeQk>

Ми вирішили поспілкуватись саме із нею, адже вона частину свого життя прожила під радянською владою і завжди відрізнялась чіткою громадянсько-патріотичною позицією та чіткими цінностями, які ми намагаємось проаналізувати та прослідкувати, крізь призму партизанської боротьби тоді в кінці 40- років ХХ століття на території нашого краю і сьогодні на вже деокупованих територіях херсонщини. Ярослава

Григорівна розповіла нам про радянську пропаганду та пропаганду незалежної України і намагання згуртувати людей своєрідними способами, щоб тодішня влада не покарала противників режиму.

Онлайн-інтерв'ю з

Цалик Л.Л.-учасницею ГО
«Меморіал» та
опрацювали
рекомендовану
джерельну базу

Продовженням проекту було онлайн інтерв'ю з учасницею ГО «Лановецький Меморіал» Цалик Л.Л. Проаналізувавши ці інтерв'ю, ми встановили імена дівчат - пропагандисток нашого краю [5], зокрема сестер **Ольги та Віри Сінкевич, Тетяни Прус, Євдокії Кекіш**, які тоді в кінці 40- років ХХ століття мали активну та чітку громадянську позицію та своїм прикладом довели можливість діяльнісного підпілля УПА, здатність писати, друкувати та поширювати пропагандистські листівки, розносити грипси, у листівках писали про важливість української мови, непоборність духу, закликали ставати в лави повстанців[6]. Ми довідалися про роль жінок в ОУН –УПА, які переважно були зв'язковими, розвідницями, пропагандистами,

медсестрами, завідували підпільними медпунктами. Молоді дівчата часто вели пропагандистську роботу, а саме поширювали політичну літературу того часу – видання для молоді. Це були журнали «На чатах», «За волю України», серійні видання «Слідами героїв»[11]. Всі вони мали на меті розбудити національну свідомість, відродити національну ідею, не залишати молодь байдужою та приєднуватись до визвольної боротьби. Із пропагандистською діяльністю тісно була пов'язана й видавнича. Часто друкаркам доводилося особливо важко. Вони перебували в підпільних друкарнях у важкодоступних місцях, працювали при нестачі кисню та світла, інколи місяцями не виходячи на свіже повітря. Це спричиняло постійні запаморочення та відчуття втоми[18]. Ще однією функцією жінок в Русі опору була розвідка. До важливих завдань належало збирати інформацію про пересування Червоної армії, організацію і діяльність органів внутрішніх справ та державної безпеки, інших радянських військових та воєнізованих формувань[12]. Часто щоби отримати необхідну інформацію, жінки влаштовувалися працювати до певних органів влади і паралельно надавали інформацію повстанцям. Наказ керівництва ОУН (б) референтам юнацтва від 20 вересня 1943 року передбачав залучати до пропагандистської діяльності і хлопців, і дівчат. Для цього за кожним юнаком чи юначкою треба було закріпити певну кількість хат, якими вони мали опікуватися. Головну увагу рекомендували звертати “на міжнародне наше положення, нашу самооборону УПА, як чинник, що веде до визволення Української Нації, та до поширення наших кличів серед цілого суспільства”.[17]Юнацтво мало зайнятися вихованням дітей від чотирьох до десяти літ. А саме мало проходити військові вишколи у відділах “Січі”, вчити теренознавство, розвідчу, санітарну служби й тому подібне. Нам вдалось встановити життя та партизанську боротьбу жінок з

нашого краю в повстанському русі, які часто розповсюджували агітаційні листівки. Завдяки такій пропаганді поширювали революційні ідеї серед населення, але ця справа була вкрай небезпечною. Інтерв'юери розповіли про створення та розповсюдження агітаційних листівок: “Мали знайомих хлопців, які належали до організації ОУН, вони дівчатам постачали листівки, різні відозви, газети антирадянські і вони те все розповсюджували[23]. А потім самі складали невеликий текст: “Геть більшовицьке ярмо з України”, “Геть колгоспний лад”, “Нехай живе Українська самостійна, незалежна держава”. Різні речення писали, але в кінці кожної листівки завжди було “Смерть Сталіну”[14].

Після інтерв'ю ми працювали в архіві та Тернопільському краєзнавчому музеї [10] та віднайшли фото (друкарка Болехівського районного проводу ОУН), літературу, листівки, кліше з друкарським шрифтом, зброю та інші речі, вилучені чекістами 19 лютого 1950 р. під час ліквідації Острозького надрайонного проводу ОУН [32], які стали основою для історичної реконструкції, написання сценарію, розподілу ролей повстанців та зйомки, тобто аматорської

Робота з матеріалами Листівок ОУН-УПА Тернопільського краєзнавчого музею

«Олена» – друкарка Болехівського районного проводу ОУН (загинула у березні 1950 р.) і «Льолька» – охоронець референтури пропаганди Болехівського районного проводу ОУН (загинув восени 1948 р.)

«Олена» – друкарка Болехівського районного проводу ОУН (загинула у березні 1950 р.) і «Еней» – працівник референтури пропаганди Калуського окружного проводу ОУН (був заарештований чекістами у 1949 р.)

Література, листівки, кліше з друкарським шрифтом, зброя та інші речі, вилучені чекістами 19 лютого 1950 р. під час ліквідації Острозького надрайонного проводу ОУН

Робота з архівними матеріалами та джерельною базою

екранізації та монтажу фільму. У результаті проведеної частини проєкту учасники підсумували, що:

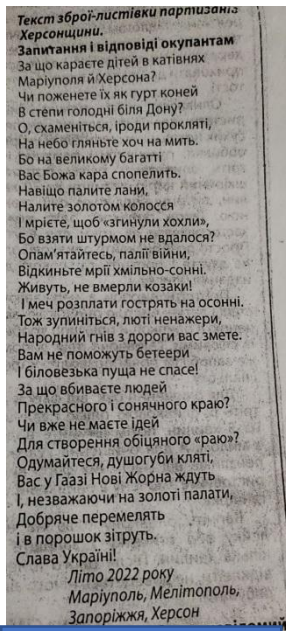
- поява УПА була підготовлена усім ходом національно-визвольної боротьби українського народу і вона мала не регіональний, а всеукраїнський характер;

- реалії суспільно-політичного життя, розстановка сил на політичній арені Європи змусило УПА не лише взятися за збройну боротьбу, але й активно вести ідеологічно - пропагандистську діяльність; в ряді випадків цій роботі діячі УПА надавали пріоритетного значення; агітаційно - пропагандистська робота не була хаотичною, а велася постійно і цілеспрямовано, на основі фахово розроблених програм та різноманітних наказів й інструкцій Проводу ОУН і УПА;

- друковані пропагандистські матеріали УПА засвідчують, що як ОУН, так й УПА не йшли у фарватері німецької політики, а хотіли бачити в особі Німеччини лише свого спільника для боротьби проти більшовицького ладу. Однак коли німецькі окупанти почали переслідувати ОУН й виступили проти національно -

державницьких українських засад, це викликало опір з боку українських сил: боротьбу ОУН вела у двох площинах – ідеологічній та збройній;

- чільне місце посідала на сторінках друкованої пропаганди ОУН і УПА тема українсько-російських відносин. При цьому підпільні публіцисти відмежовували поняття „російський народ” і „російський більшовизм”. Заклики до збройної боротьби спрямовувалась лише проти більшовицьких сил;

Партизанська
листівка з Херсона

- важливим пропагандистським напрямом діяльності УПА стало виховання молоді. На сторінках преси УПА друкувалися численні матеріали, які б мали пробудити серед молодого покоління віру в перемогу національної ідеї; молодь закликали здобувати правдиві знання, бойкотувати участь у масово-політичних радянських і партійних організаціях;

Видавнича та публіцистична діяльність ОУН і УПА серед українського населення у 40 - 50 –х рр. ХХ ст. сприяла збереженню та розвитку національно – державницької ідеї та цінностей в українській суспільності. Результатом 1 етапу нашого молодіжного історичного проєкту було створення сценарію (Додаток 1

Історична реконструкція
та аматорська
екранізація «Лістівки
Опору ОУН УПА»

https://docs.google.com/document/d/18Yw2cMwM0T_vrFTawszNn-Mye05GYQr8/edit?usp=sharing&ouid=110952721240595962535&rtrof=true&sd=true)

та зйомки 1 та зйомки 2 історичної реконструкції та аматорської екранізації <https://youtu.be/Z9n41nW6y90>

Другим кроком нашого дослідження було продовження історичної реконструкції та аматорської екранізації фільму про нескореність у наш час під назвою «Партизанські листівки з окупованих міст 2022 року». Першим інтерв'юером власне була ВПО - учениця Ніна, яка привезла нам зміст партизанської листівки з Херсона та розповіла нам про участь її рідних у русі опору та неї самої, щодо розклеювання партизанських листівок. Наступне інтерв'ю ми провели онлайн з колишньою директоркою херсонської школи, яка є колегою нашого вчителя-наукового керівника - Лілії Михайлівни, вона була евакуйована з окупованої Херсонщини і сьогодні проживає на Тернопільщині. Це було онлайн інтерв'ю Ритою Бойко Покликання на відео 1

<https://youtu.be/btOFtpTlgHo> Відео 2

<https://youtu.be/2L11m-wHnew> Відео 3

<https://youtu.be/LQ2YwYyKR4I>

Онлайн інтерв'ю з Бойко Ритою про «Боротьбу окупованої Херсонщини в 2022 році»

, яка була директором Тавричанський опорний комунальний заклад загальної середньої освіти імені О. Гатила Тавричанської сільської ради Каховського району Херсонської області (Додаток 3), а результатом стало написання 2 сценарію та зйомки аматорської екранізації «Партизанські листівки з окупованих міст (Херсон, Маріуполь, Мелітополь - козацький дух опору не давав спокою москалям ні вдень, ні вночі)»

Історична реконструкція та аматорська екранізація фільму про нескореність у наш час під назвою «Партизанські листівки з окупованих міст 2022 року»

<https://youtu.be/qjhKZ0gRvOc>

Ми дізналися, що незважаючи на вимкнення українських телеканалів та радіомовлення, Інтернету, мобільного зв'язку патріоти Півдня взяли на озброєння найважливіші цінності сучасності: непоборність, негасимість, полум'яне слово через листівки. Вони з'явилися, мов весняні проліски, де тільки можливо, разом із українською символікою. Українці не стали на коліна, не здалися!! *За що караєте дітей в катівнях Маріуполя й Херсона?*

*Чи поженете їх як гурт коней в степи голодні біля Дону?
О, схаменіться, іроди прокляті...на небо гляньте, хоч на мить.*

*Бо на великому багатті Вас Божжа кара спопелить.
Навіщо палите лани, налите золотом колосся,*

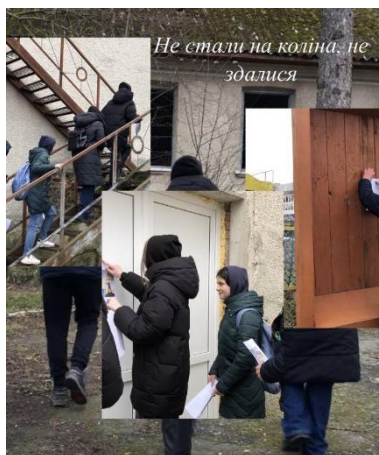
І мрієте, щоб «згинули хохли», бо взяти штурмом не вдалося?

Опам'ятайтесь, палії війни, відкиньте мрії хмільно-сонні.

Живуть не вмерли козаки! І меч розплати гострять на осонні.

Тож зупиніться, люті ненажери, народний гнів з дороги Вас змете, Вам не допоможуть бетеери і біловежська пуца не спасе!! За що вбиваєте людей прекрасного і сонячного краю? Чи вже не маєте ідей для створення обіцяного раю?

Одумайтеся, душогуби кляті, Вас у Гаазі Нові Жорна ждуть і, незважаючи на золоті палати, добряче перемелять і в порошок зітруть. Слава Україні!!

Зйомки 2 екранізації
«Патріотичні листівки
окупованих у 2022 міст
Півдня України»

У листопаді 2022 року українське військо вигнало звідти «другу армію світу». Сьогодні усі свідомі українці, українські жінки на рівні з чоловіками боронять нашу Батьківщину, волонтерять, працюють бойовими медикнями, рятуючи життя наших захисників та ставлячи під загрозу власне. Тим часом містом ширяться блакитно-жовті партизанські листівки опору.

Партизани зараз активно протидіють росіянам на всій окупованій території, особливо помітно це на півдні. Серед них є і професійні військові, і пересічні мешканці, вони допомагають нашій армії достовірною інформацією про військові склади і скупчення російських окупантів. Самі ж партизани зосереджені на диверсіях і знищенні колаборантів. Розмах українського підпілля сягнув такого рівня, що росіяни мають серйозні проблеми зі спробами встановити контроль над окупованими територіями.

З історії ми маємо певний стереотипний образ партизанів як організованих груп людей, що ховаються у лісових криївках, періодично виходять для здійснення завдань і повертаються у свої земляні сховки. Такий спосіб життя вели українські партизани на заході України під час і після Другої світової війни, бо цьому сприяла лісиста місцевість. [електронні джерела 2]

Втім, історія пам'ятає і повстанський рух проти більшовиків, який діяв в Україні у 20-х роках минулого століття. Повстанські загони саме на півдні України були дуже потужними і завдавали численних втрат ворогу. На переважно степовому півдні партизани не могли ховатись у лісах, тому доводилось проводити збори в підвалах сільських хат та інших місцях, а інформацію передавали через зв'язкових.

Через сто років південь України знову сколихнув потужний повстанський рух, зрештою і ворог не змінився – все ті ж росіяни, що прагнуть знищити українську державність. Іншими стали методи боротьби, збору інформації та завдяки сучасним технологіям – комунікація, адже роль зв'язкових зараз виконують смартфони. Життя сучасних партизанів мало чим відрізняється від побуту співгромадян: вони ходять на роботу, ведуть цілком нормальний, цивільний спосіб

життя. Лише час від часу, зазвичай у вечірню пору доби, виконують певні завдання.

Зараз рух опору в Херсоні має іншу, більш предметну складову: херсонці активно співпрацюють з ЗСУ і передають українським важливу інформацію про місця,

де окупанти зберігають боєприпаси, де розташовані їхні штаби і хто з місцевих погодився на співпрацю з ворогами. *«Так, ми воюємо із сильним ворогом, він переважає нас кількістю, він може тимчасово захопити те чи інше місто. Але він ніколи не зможе його втримати, бо в кожному будинку на нього будемо чекати ми. І ми звільнимо кожен метр нашої землі, крок за кроком»*, читаєм в партизанських листівках [електронні джерела 3]

Листівки партизан окупованих росією міст (з інтернет джерел)

Ми взяли на озброєння непоборне, негасиме полум'яне слово через листівки

Аматорська екранізація фільму «Партизанська листівка з Херсона»

Сьогодні наш народ захищає своє право на державний суверенітет, на створення громадянського суспільства, на право жити у демократичній державі, де кожна Людина – цінність. Війна, яку без оголошення розпочала проти України російська федерація, показала, що наш народ єдиний у своєму бажанні бути вільним! Ми впевнені, як би сьогодні були б поруч з нами країни, чи країнки, які були в лавах УПА, вони неодмінно б узяли участь у волонтерському русі, підтримали б нас у всьому, і робили б все від них залежне, щоб Україна перемогла агресора. Історичний досвід навчає нас, що ми можемо перемагати і ми переможемо. Результатом 2 етапу нашого молодіжного історичного проєкту було створення сценарію (Додаток 2

Презентація молодіжного історичного проєкту:

«Наша зброя-партизанська листівка»

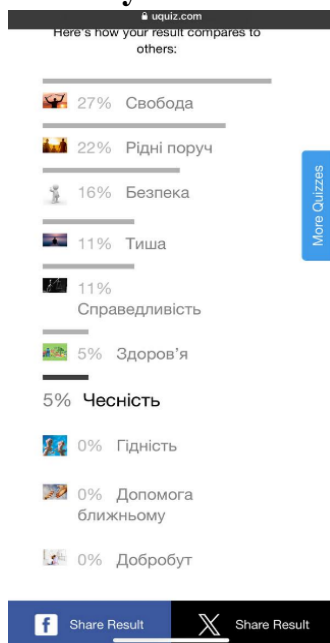
(2 аматорські екранізації) під час виховних заходів в Борщівському ЗЗСО та опорному закладі освіти Борсуківської ТГ для учнів громади

<https://docs.google.com/document/d/16g2reFyVDXDGfZeEDMGwfjM2BCdnDn0U/edit?usp=sharing&ouid=110952721240595962535&truf=true&sd=true>) та зйомки 2 історичної реконструкції та аматорської екранізації

Сьогодні ми підготували інформаційний продукт- плакат/постер <https://drive.google.com/file/d/1emuRuOICf7VMhN2npqrh9xCfuYcpVTGh/view?usp=sharing>, завдяки якому ми провели історичну паралель, крізь призму двох

аматорських екранізацій: партизанської боротьби з тоталітаризмом тоді та з рашизмом сьогодні, також про проєкт ми писали на сторінці у соціальних мережах https://www.facebook.com/liliyavolyaniuk?locale=uk_UA Ми провели у нашому закладі освіти інтерактивне опитування про «Цінності під час війни», за результатами опитування, учні Борщівського ЗЗСО обрали **свободу** як найважливішу цінність людського життя. Адже бути вільною людиною завжди залишається актуальною проблемою для українців, яка переслідує нас вже довгий час та створили «Абетку цінностей учнів Борщівського ЗЗСО І-ІІІ ст.ім.Я.П.Горошка <https://docs.google.com/document/d/1i-E3mluDHQPmw58pNnnZBuWtqIq8k3v6/edit?usp=sharing&oid=110952721240595962535&rtfpof=true&sd=true> ». Ці заходи ми презентували на виховному заході та на сайті закладу освіти. Також в рамках презентації участі в молодіжному історичному проєкті ми провели презентацію двох

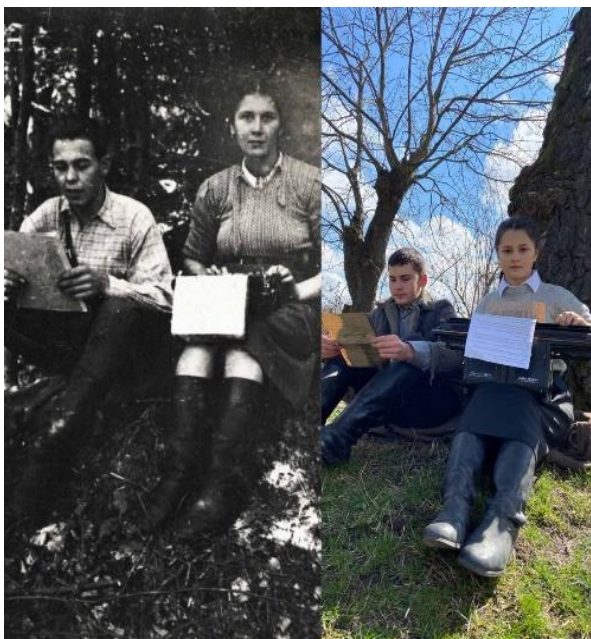

аматорських екранізацій на виховному заході для учнів Борсуківської ТГ. Плануємо опублікувати у місцевих періодичних виданнях та соціальних мережах для подальшої популяризації, допомоги ВПО, адже музою нашого історичного проєкту була ВОП, наша однокласниця з окупованої Херсонщини, щоб продовжувати наші волонтерські ініціативи в ім'я Перемоги України, якомога ближчим часом.

Сьогодні актуально ще раз пригадати і переглянутими ту сторінку історії, яка кров'ю пламеніє і через роки стала доленосною для нашого народу. Молоде покоління має знати та пам'ятати героїчне минуле своєї країни.

Результати
опитування

У ході реалізації проекту учні отримали неоціненний досвід спілкування та

Історична реконструкція: «Листівки опору ОУН –УПА -працівників реферантури пропагандистів Болахівського районного проводу ОУН» (осінь 1948 чи 1949рр) та учасників молодіжного історичного проекту.

вміння проводити інтерв'ю. Нам не вдалося скласти список членів-пропагандисток ОУН-УПА Лановецького району, завести перелік репресованих жертв тоталітарних режимів. Попри те знаємо, що вони не стали на коліна, не здалися, а відразу у них загорівся факел руху опору, який горить сьогодні, адже його тримають онуки колишніх партизан. Дослідження і надалі повинні з небуття повертати імена тих, хто жив і творив та боровся в ім'я України. Ця робота повинна проводитися системно, цілеспрямовано, адже Західна Україна своєю Повстанською Добою справді увійшла в світову історію, як феноменальний факт народного самовизначення і активної боротьби за свою незалежність. Сьогодні Південна

Україна продовжує таку ж боротьбу. Власне наша дослідницька участь у конкурсі – це і є сторінка дослідження і спроба синхронізації пропагандистської партизанської боротьби середини ХХ століття та сьогодення. Вдивляючись у світліни фото повстанців з архівів, слухаючи розповіді старожилів та їх нащадків та сьогоднішніх ВПО, серце завмирає, а душа оплакує і прославляє цих мужніх повстанців, які йшли та сьогодні йдуть на боротьбу заради своєї землі, заради ВОЛІ, заради спокійного життя в самостійній, деокупованій від агресора Україні. Ця історична правда, про незламних борців -партизан, учасників ОУН -УПА та сьогоднішніх партизан буде передаватися з покоління до покоління. Слава тим героям, що боролися з ненависним ворогом тоталітаризмом тоді та рашизмом сьогодні! Слава тим громадянам України, хлопцям та дівчатам ЗСУ, нескореним повстанцям окупованих територій, які сьогодні захищають нашу Батьківщину, наш народ від нового агресора!

Використанні джерела.

1. Волинь в Другій світовій війні та перші повоєнні роки. Матеріали наукової історико-краєзнавчої конференції. 19–20 квітня. – Луцьк, 1995. – 54 с.
Дмитренко О. Організація усної пропаганди ОУН і УПА (1944–1950-і рр.). // Збірник навчально-методичних матеріалів і наукових статей історичного факультету. – Випуск 7.– Луцьк, 2002.
Державний архів Львівської області (ДАЛО), ф. п.3, оп. 1, спр.70, арк. 10.
Документи і фотоматеріали родин ланівчан і вихідців з Лановеччини.
2. Державний архів Тернопільської області (далі – ДАТО), ф.3472, оп.1, спр.59, арк. 92.

3. ДАТО, ф.3472, оп.1, спр.27, арк. 56.
4. ДАТО, ф.3472, оп.1, спр.27, арк. 149.
5. Історія Лановеччини. Історико-краєзнавчий нарис. -Тернопіль: Воля, 2011. – С.116.
6. ЛАН. Лановеччина творча. Літературно-мистецький альманах. Випуск 1-й. Ред.-упорядник С. Буняк.-Тернопіль: Джура, 2001. – С. 23-24.
7. Літературно-мистецький інформаційний альманах «Лан». Випуск 2-й, 2015 рік. Тернопіль: Видавництво «Крок», 2017. – С. 60-64.
8. Літопис УПА.Т.24.Ідея і чин. Орган проводу ОУН,1942-1946.Торонто-Львів,-1995-1996.-С.414.
9. Літопис УПА.Т.8.Нова серія. Волинь, Полісся, Поділля:УПА та Запілля 1944-1946. Документи і матеріали
10. «Листівки збройного підпілля» -експозиція та фонди Тернопільського краєзнавчого музею.
11. Маланюк М. Нескоренні волинянки Тернопільського краю. -Тернопіль, 2000-С.89.
12. Мизак Н. Визвольна боротьба ОУН, УПА засобами підпільних видань у південних районах Тернопільської області // Міжнародний Науковий Конгрес “Українська історична наука на порозі ХХІ століття”. Чернівці, 16-18.05.2000 р.
13. Мизак Н. За тебе, свята Україно. Південне Надзбруччя у Визвольних Змаганнях ОУН-УПА. – Чернівці: Буковина, 1998. – 447 с.;
14. Мизак Н. УПА–«Захід» і збройне підпілля ОУН в боротьбі за Українську Самостійну Соборну Державу у 1942-1960 рр. – Чернівці – Торонто: «Прут», 2011. – 436 с.
15. Мороз В. Структура референтури пропаганди ОУН на Дрогобиччині (1944–1950-і рр.). // Дрогобицький краєзнавчий збірник. Ред. кол. К. Кондратюк (відпов. редактор), В. Футала (упорядник), Л. Зашкільняк, Я. Ісаєвичта ін. –Дрогобич, 2002.–190 с.
Мороз В. Історія створення і діяльності Української Головної Визвольної Ради. // Визвольний шлях. –2004. – Кн.7. – 103 с.
16. Невідоме про Ланівці - від краєзнавця Григорія Басюка [Текст] : розмову [з Г. Басюком] / вела Н. Гамера // Голос Лановеччини. - 2014. -№ 39 (26 верес.).- С.59-60.
17. Нескоренна Кременеччина у першій половині ХХ століття (сторінки пам'яті).- Кременець – Тернопіль.2009.-С.173.
18. Онишко Л. Роля жіноцтва в національно-визвольному русі середини ХХ ст. // Визвольний шлях. –2002. – Кн. 10. – 68 с.
Обпалена молодість // Голос Лановеччини. - 2018. -№ 18 (20 лютого). - С.3
19. Оксенюк Р. Нариси історії Волині. 1918–1939. – Львів, 1970. С.68-69.
20. Паньківський К. Роки німецької окупації. -Н.-Й.-Торонто, 1965.С.255.
21. Романишин Ю.О. Підпільна преса ОУН – УПА (1942 – 1950 рр.) // Українська національна ідея: реалії та перспективи розвитку/ Інститут народознавства НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України, Державний університет “Львівська політехніка”. – Львів, 2000. – Вип. 6. – С.77 – 85.
22. Романишин Ю.О. Преса ОУН - УПА як джерело до історії українських визвольних змагань (1942 – 1945 рр.) // Українська національна ідея: реалії та перспективи розвитку/ Інститут народознавства НАН України, Інститут українознавства ім. І.Крип'якевича НАН України, Державний університет “Львівська політехніка”. – Львів, 2001. – Вип. 8. – С.64 – 71.
23. Романишин Ю.О. Пропагандистська діяльність ОУН - УПА в період Другої світової війни в Україні // Збірник праць Науково-дослідного центру періодики. – Львів, 2000. – Вип. 8. – С.377 – 384.
24. Романишин Ю.О. Пропагандистська діяльність ОУН – УПА 40 – 50-х рр. ХХ ст. як факт історії боротьби за незалежність України // Збірник праць Науково-дослідного центру періодики. – Львів, 2001. – Вип. 9. – С.222 – 229.
25. Романишин Ю.О. Підпільні друкарні ОУН – УПА // Друкарство. – Київ, 2002. – № 2. – С.12 – 14.
26. Романишин Ю.О. Боротьба ОУН – УПА за незалежність України у висвітленні західної преси (40-50-х рр. ХХ ст.) // Українська національна ідея: реалії та перспективи розвитку/ Інститут народознавства НАН України, Інститут українознавства ім. І.Крип'якевича НАН України, Державний університет “Львівська політехніка”. – Львів, 2002. – Вип. 11. – С.186 – 196.
27. Русначенко А. Народ збурений: національно-визвольний рух в Україні й національні рухи опору в Білорусі, Литві, Латвії, Естонії у 1940–1950-х роках. – К., 2002. – 234 с.
28. Слово українських повстанців. За редакцією П. Кралука.– Луцьк: Надстир'я, 1996. – 105 с.
29. Спогади очевидців подій на Лановеччині.
30. Стасюк О. Видавнича діяльність ОУН на українських землях у 1944–1950-х роках // Вісн. Львів. Ун-ту: Серія істор. – Львів, 2002. – Вип. 37/2.
31. Стасюк О. Пресові видання ОУН, УПА, УГВР // Українська Повстанська Армія (В боротьбі проти тоталітарних режимів). – Львів, 2004. – 357 с.

32. Трофимович В., Марчук В. Пропагандистська діяльність Петра Федуна (Полтави) в українському національно-визвольному русі 1940–1950-х рр. // Збірник навчально-методичних матеріалів і наукових статей історичного факультету. – Випуск 12. – Луцьк, 2007.
33. Центральний державний архів вищих органів влади і управління України (далі – ЦДАВО України), ф.1792, оп.1, спр.53, арк.163.
34. ЦДАВО України, ф.2581, оп.1, спр.49, арк.10.
35. Центральний державний архів Вищих органів влади та управління України (ЦДАВОВУ), ф. 3833, оп. 1, спр. 44, арк. 5.
ЦДАВОВУ, ф.3833, оп.1, спр.95, арк. 3.
36. ЦДАВОВУ, ф.3833, оп.1, спр.143, арк. 41–42.
ЦДАВОВУ, ф.3833, оп.1, спр.144, арк. 23.

Електронні джерела.

1. Відважні. Мирні, напівмирні та воєнні ролі жінок в УПА
<https://tyzhden.ua/vidvazhni-myrni-napivmyrni-ta-voienni-rol-i-zhinok-v-upa/>
2. В окупованому Херсоні партизани розповсюджують проукраїнські листівки. ФОТО
<https://sprotyv.info/news/v-okupovanomu-hersoni-partizani-rozprovsiudzhuyut-proukra%1%97nski-listivki-foto/>
3. Наші партизани. Як влаштований рух опору під окупацією
https://zaxid.net/statti_tag50974/https://zaxid.net/partizanskiy-ruh-v-ukrayini-2022-rol-pidpilnoyi-borotbi-n1546976
4. Повстанська листівка другої половини 1940-х років. Актуальна, бо проблема ще не вирішена. Історія має значення. Минуле визначає майбутнє. Підпишіться на "Історична Правда" - <https://www.facebook.com/istpravda>
<https://www.facebook.com/photo/?fbid=10160021036812410&set=a.10150373425752410>
5. Наталія Ніколаєва ПІДПІЛЬНІ ДРУКАРНІ ОУН ТА ЇХ ЛІКВІДАЦІЯ КАРАЛЬНИМИ ОРГАНАМИ СРСР в 1944-1954 рр. ЛІТОПИС УПА Серія "Події і люди" Книга 20 <https://litopysupa.com/wp-content/uploads/2019/02/Seriia-Podii-i-lyudy-Knyha-20-Nikolaieva-N-Pidpilni-drukarni-OUN-ta-ikh-likvidatsiia-karalnymy-orhan.pdf>
6. СТРУКТУРА, ФОРМИ ТА ВИДИ ПРОПАГАНДИ В УПА
<https://museumterror.com/publications/%D1%81%D1%82%D1%80%D1%83%D0%BA%D1%82%D1%83%D1%80%D0%B0-%D1%84%D0%BE%D1%80%D0%BC%D0%B8-%D1%82%D0%B0-%D0%B2%D0%B8%D0%B4%D0%B8-%D0%BF%D1%80%D0%BE%D0%BF%D0%B0%D0%B3%D0%B0%D0%BD%D0%B4%D0%B8-%D0%B2-%D1%83/>
7. Теорія та практика націоналістичної пропаганди в роки Другої світової війни
<http://litopys.volyn.ua/index.php/litopys/article/view/54>
8. "Треба бути продуманим та хитрим". Історії партизанського спротиву в окупації.
<https://suspilne.media/714650-kerivnik-laboratorii-kndise-pro-raketu-cirkon-letit-ne-tudi-kudi-treba/>
9. Фронт підтримки: жінки в українському Русі опору
<https://localhistory.org.ua/texts/statti/front-pidtrimki-zhinki-v-ukrayinskomu-rusi-oporu/>
10. ЯКІ ВОНИ, СУЧАСНІ ПАРТИЗАНИ УКРАЇНИ <https://bilozerka.info/yaki-vony-suchasni-partyzany-ukrayiny/>